

Hvordan Quisling ble quisling

Høsten 1991 utkom første bind av Hans Fredrik Dahls Quisling-biografi. I fjor høst kom resten, og gjorde det mulig å danne seg et helhetlig bilde av personen Vidkun Quisling slik Hans Fredrik Dahl ser ham.

Spørsmålet som hadde ligget og dirret var selvfølgelig: Ville Dahl «rehabiliterer» Vidkun Quisling? Med debatten omkring første bind i minnet tror jeg svarene på et slikt spørsmål vil variere. Litt enkelt sagt vil jeg hevde at Dahl på noen få punkter frikjenner Quisling for skyld, eller ialle fall finner visse formildende omstendigheter. Andre ganger er det motsatt. Quisling handlet mer aktivt, mer i strid med landets forfatning enn det som kom fram gjennom rettsaken mot ham høsten 1945.

Et eksempel på dette er de møter hovedpersonen hadde med ledende tyskere, Hitler inkludert, før jul i 1939. I Dahls øyne finnes det ikke tvil om at Quisling i kraft av disse hendelsene var skyldig i landsforræderi, et forræderi som ble fullbragt ved hans handlinger 9. april. Her er ingen form for rehabilitering mulig, tvært om. For å sitere Dahl: «...At han i nødens stund offentlig brøt sin embetsed som ofiser og dertil proklamerte full lojalitetsoppsigelse som nordmann, kom til å klebe ved hans navn på en måte som ingen, verken venner eller fiender, kunne se bort fra siden.»

Allerede i 1930-årene var det klare rasistiske trekk i Quislings tenkning. Hans hyppige utfall mot jødene ble bare sterkere og sterkere. Under okkupasjonen ga dette seg utslag i en rekke lovgivningstiltak som rettet seg mot den jødiske minoritet i vårt land. Her var det knapt noen grunn til å vente på tyske direktiver. Den norske føreren var selv en pådriver. Han talte også eksplisitt om deportasjoner av jøder, og forandret Grunnloven slik at jøder ikke lenger skulle ha adgang til riket. Dahl mener tross dette at Quisling ikke hadde det faktiske ansvaret for jødeaksjonene høsten 1942.

Noe av det som denne anmelder har hatt størst glede av i Dahls bok er skildringene av det indre i liv i Nasjonal Samling. Han har virkelig maktet å troverdiggjøre og forklare de ulike handlingsmønstre. Slike forklaringer er ikke synonyme med at vi som lesere behøver å godta argumentene, men snarere at vi kan prøve å forstå hvorledes aktørene kan ha tenkt.

Dahl sier i forordet at bokens hensikt er «Quisling på hans egne premisser.» Okkupasjonstidens historie skildret fra denne synsvinkel er på flere punkter forfriskende. Ikke som noen automatisk revisjonisme som kaster vrak på gamle sannheter, men fordi skildringen etter mitt syn belyser saksområder på en måte som øker vår forståelse. Noe av det som likevel skaper

problemer er at det tidvis er vanskelig å skille mellom forfatter og hans objekt. Dahl har også en ordbruk som av og til kan virke tendensiøs. Fra eget ståsted synes jeg dette blir særlig framtreddende når det gjelder beskrivelsen av hjemmefronten. En kan lett sitte igjen med inntrykket at Dahl bevisst søker å minimalisere hjemmefrontens innsats. Personlig tror jeg ikke at det er hans mening, men det forekommer litt for ofte til at jeg riktig setter pris på det.

På sett og vis er derfor dette en bok for viderekommende. Med det mener jeg at det kan være en fordel å ha visse basiskunnskaper om okkupasjonstiden. De bemerkninger som er anført ovenfor rokker likevel ikke ved min konklusjon. Boken vil være en nødvendighet for

alle som søker solide historiske kunnskaper om Quisling.

Ivar Kraglund

Hans Fredrik Dahl:
Vidkun Quisling
En fører for fall
Aschehoug 1992

Ny innsikt og kunnskap

Ved en skjebnets ironi brakte høsten to bøker om Quisling. Den ene et stort anlagt og vidt favnende vitenskapelig verk, den andre en deltakerberetning som kun pretenderer å skildre Quislings siste dager, noe også tittelen forteller oss om. Boken er ført i pennen av Tone Bratteli,

men det er den den gang unge juristen og Milorg-mannen Hans B. Myhres beretning.

Myhre ble sammen med Jens Evensen satt til å etterforske den økonomiske siden av Quisling-saken. Selvsagt førte dette arbeidet til at Myhre kom nokså tett inn på den tiltalte. Gang

på gang blir etterforskningen slått av hvor lite Quisling synes å oppfatte sin egen situasjon. At rollene nå var byttet og at NS-medlemmer med ett slag var blitt kriminelle, var trolig tungt å fatte for bevegelsens fører. Enda tyngre var det sannsynligvis å forstå at noen i det hele tatt kunne stille spørsmål ved hans beveggrunner. Nettopp slike spørsmål var det bl.a. Myhres oppgave å stille.

Det skulle ikke skapes noen myter omkring Quisling. Nettopp derfor fikk de økonomiske forhold en betydelig plass under etterforskningen. Folk flest skulle se at Quisling ikke bare var drevet av en egendefinert idealisme. Myhre opplevde stadig at Quisling var svært lite interessert i disse økonomiske spørsmål, og at han tidvis var irritabel og delvis unnvikende når man kom inn på slike saker. Etter egne utsagn hadde han bare handlet til landets bes-

te. Etterhvert ble det klart at mistankene og bevisene om det motsatte ble nokså sterke. Tiltalte slo dette gjerne vekk som smålighet.

Først og fremst er dette Myhres egen bok, men Tone Bratteli har gitt den en form som passer stoffet. Språket flyter lett, og boka blir ikke klisjefyllt og kjedelig. Tross den store mengden Quisling-litteratur som allerede foreligger, kan også denne beretningen sies å forsvare sin plass. Det er bare om å gjøre å klargjøre premisene og grensene for fremstillingen. Boka kan ikke på noen måte sammenlignes med Dahls biografi. Det er heller ikke meningen. Likevel kan den gi den spesielt interesserte leser ny innsikt og kunnskap om en begrenset del av vår nære historie.

Ivar Kraglund

Tone Bratteli/Hans B. Myhre
Quislings siste dager
Cappelen 1992

